

YENİ KÜRESEL TEHDİTLER VE YENİ PARADİGMA

New Global Challenges and A New Paradigm

Nilüfer NARLI *

Abstract

Due attention must be given to the urgent need for security and defense concepts and responses that are radically new, which stretch beyond the conventional military strategic vision. The new security context is very complex and multidimensional. The major security problems in the troubled regions (including the Balkans, Caucasus, Middle East and Asia) have their roots in economic, social, cultural and political factors and that it makes more sense to conduct multi-disciplinary studies and focus on the soft security issues (such as demographic trends, the effect of globalization on the psychology of disadvantaged groups across the world, the perception of the West and US in the Middle East and Asia) and socio-psychological processes that feed all types of conflict. Developing a new paradigm to study the security issues is essential to surmount new security threats. It requires the integration of sociological, anthropological and socio-psychological studies in the study of terrorism, extremism and armed conflict.

Key Words: Globalism, terrorism, security.

Özet

Soğuk Savaş'ın sona erdiği günlerde, dünyanın yanıtını bulmaya çalıştığı yeni bir soru ortaya çıkmıştı: Yeni küresel sisteme karşı tehditler nedir? Bu sorunun yanıtı aslında, yeni bir paradigmaya ihtiyaç duyuyordu. Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkaslar gibi sorunlu bölgelerdeki çatışmaların köklerinde sosyolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel, psikolojik nedenler yatmaktadır. Yeni tehditleri ve küresel terörizmi anlayabilmek ve mücadele edebilmek için askeri ve uluslararası çalışmaların ötesine giderek, sosyoloji, psikoloji ve antropoloji gibi disiplinleri de içine alan yeni bir güvenlik paradigması oluşturmak gereklidir. Çatışmaların kökenlerini araştırmak, barış inşa etmek amacıyla dönüştürmek önemlidir. Bu çalışmalar ve terörizmle mücadelede eğitim ile yaratıcı düşüncüyü teşvik edecek özgürlükçü ortam, dünya barışının temininde önemli olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, terörizm, güvenlik.

* Prof.Dr., Marmara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı

Giriş

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ABD, küresel çevreyi, onun stratejik önceliklerini ve güvenlik çalışmaları ile ilgili kavramsal çerçeveyi yeniden gözden geçirmeye başladı. Bu süreçte NATO'nun yeni rolü tartışıldı ve yeni tehditler (örneğin, organize suçlar, Ortadoğu kökenli radikal gruplar) tespit edildi. Ayrıca, Avrupa güvenliği ile ilgili yeni değerlendirmeler yapıldı. Güvenli bir Avrupa için, Soğuk Savaş döneminde Sovyet hegemonyası altında bulunan, Balkan ülkeleri ve orta Avrupa ülkelerinin Batı Avrupa'yla ve Batı savunma sistemiyle bütünleşmesi sonucu güvenli bir Avrupa oluşacağı kanısı oluştu.¹ Bu nedenle, NATO genişleyerek, eski Varşova Pakti üyelerini (NATO sistemine adapte olma süreçlerini tamamlayabildikleri tarihlerde) üye olarak kendi savunma sistemine dahil etmeye başladı. Büyük ölçüde Avrupa'ya odaklanan bu savunma yaklaşımı Orta Doğu ve Afrika gibi Soğuk Savaş sonrası etnik ve mezhepsel çatışmaların derinleştiği ve yeni çatışmalara gebe Orta Doğu ve Afrika ülkelerini göz ardı etti. Fakat Filistin -İsrail çatışmasının uluslararası sistem için önemini bilen ABD Ortadoğu Barış sürecinin başlaması ve Filistin-İsrail çatışmasının çözümü için kaynaklarını seferber etti ve emek sarf etti. Fakat izlediği İsrail yanlısı politika ve barış sürecinin El-Aksa İntifadası ile tehlikeye düşmesi bu sorunun çözümünü geciktirdi. Bu arada Hamas gibi radikal gruplar tekrar sahneye çıkarak meşru bir kimlik ile çatışmanın gidişatını etkilemeye ve çatışmayı derinleştirmeye başladı.

Yeni güvenlik tartışmalarında üzerinde durulan diğer bir konu ise; konvansiyonel silahların yerine nükleer, biyolojik ve kimyevi silahların, fakat yine iyi tanımlanmış bir düşman(lar) tarafından, kullanılması ihtimali ve bunu önlemek için gereken uluslararası tedbirlerdi.

Bu tartışmalar yapılırken, Soğuk Savaş sonrası savunma ve savaş anlayışı iyi tanımlanmış askeri tehditler çerçevesi içinde klasik bir anlayışla değerlendirildi. Halbuki Soğuk Savaş sonrası yeni dünya artık eskisi gibi yalın çizgilerle bloklara ayrılmış, organize olmuş ve iyi tanımlanmış düşman ve tehditlerden oluşmuyordu. Ekonomik operasyonların, teknolojinin, bilginin ve insan hareketliliğinin küreselleşmesi sonucu çok boyutlu, birbirine bağlı ve bağımlı karmaşık bir yapı, yeni bir dünya oluşmuştu. Bu yeni dünya, yeni bir savunma yaklaşımına, yeni tehdit tanımına ve savaş anlayışına gereksim duyuyordu.

Yeni Tehditler

Bu yeni küresel sisteme karşı tehditler nedir? Ne tür bir savaş olabilir? Savaşlar kimler arasında cereyan edecek? 1999 yılında Avrupa güvenliği ve NATO'nun genişleme sürecinin tartışıldığı bir toplantıya katılırken bu soruları sordum. Cevaplar üzerinde düşünürken, yukarıda tanımladığımız klasik güvenlik anlayışını terk ederek, aşağıda belirtilen sosyolojik ve uluslararası gelişmeleri

¹ Örneğin 1998 RAND Cooperation raporunda üzerinde durulan en önemli güvenlik meseleri arasında Avrupa güvenliği Balkanlar'da güvenlik bağlamında ele alınmıştır. Bkz: F. Stephen Larrabee, Jerrold Green, Ian O. Lesser, and Michele Zanin. (1998), NATO's Mediterranean Initiative: Policy Issues and Dilemmas, RAND Report MR-957-IMD, RAND: Santa Monica: California, s. iii.

muhakkak göz önüne alarak oluşturulacak yeni bir paradigmaya ihtiyaç duyulduğunu fark ettim.

Yeni güvenlik paradigmasının önemli unsurlarından birini, Ortadoğu kaynaklı nüfus patlaması oluşturuyordu. Ortadoğu’da demografik trendler ve ekonomik gelişme üzerine çalışma yapan Alan Richards² ve Charles Maynes³ gibi bilim adamları işsiz ve yarı-eğitilmiş genç erkek nüfusu siyasi istikrarsızlık ve siyasi şiddetin unsurları olarak görürler. Bu konuda çalışma yapan diğer bilim adamları da Ortadoğu bölgesinde 1990’lı yıllarda yıllık yüzde üç gibi bir işgücü arzının karşılanamama sorunu ve bunun siyasi istikrar açısından doğurabileceği sonuçlar üzerinde durmuşlardır.⁴

Küresel sistemde, 1990’lı yılların sonlarında İslamcı hareketler düşüşe geçerken, yerini, Batıya ulaşamamanın hüsrânını yaşayan çok kalabalık kitleler alıyordu. Ortadoğu’da ortaya çıkan “demografik bomba” göz önüne alınması gereken en önemli gelişmelerden birisi idi. Yani sayıları hızla artan ve sınırlı kaynakları tüketen, giderek işsizleşen genç bir nüfus. Zengin Körfez ülkeleri haricinde birçok Arap ülkesinde son 15 yılda ekonomik gelişme, nüfus artışının arkasında kaldı. Sınır anlaşmazlıkları, etnik ve mezhepsel çatışmaların yaşandığı Ortadoğu ve Asya ülkelerinde büyük nüfus kitlelerini oluşturan gençler arasında işsizlik artıyordu, çalışanların reel gelirlerinde düşüş kaydediliyor ve gelir dağılımı uçurumu büyüyordu.

Ortadoğu’da Bombaya Dönüşen Umutsuz Yığınlar

1970’lerde fazla işgücünü emebilen Körfez ülkeleri ve Batı Avrupa iş pazarları artık kapanmıştı. Ortadoğu ülkelerinde, petrol zengini ülkeler hariç, 1980’li yıllarda benimsenen “yapısal uyum politikaları” sonucu devlet sektörü küçülüyor ve buradaki istihdam daralıyordu. Kentlere göç ile yoksulluk ve yoksunluk duygusunun beslediği öfkenin kemirdiği işsiz genç erkekler kent kıyılarında birer bombaya dönüşüyordu.

Kentlerde işsizlik oranının 1993 yılında yüzde 25’e vardığı Cezayir’de bu bomba iç savaş olarak patlamıştı. Halen devam eden bu savaş dünyayı pek meşgul etmedi. Çünkü dünya bu tür çatışmalara, Batı dışındaki coğrafyada cereyan eden geri kalmış bölgelerin sorunu olarak bakıyordu. Halbuki küreselleşen dünyada çatışmalar da küreselleşiyor ve sınırlarının dışına taşıyordu. Tıpkı İsrail-Filistin çatışmasının, kendi sınırları dışına çıkarak, en azından algılama düzeyinde, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de yaşanan hunhar terör eylemini tetikleyen bir faktöre dönüşmesi gibi.

² Richards, “Economic Imperatives”, 222. Also see Mark Tessler. (1992) “The Origins of Popular Support for Islamist Movements: A political Economy Analysis” (Paper presented at the Seminar on Political and Economic Islam, Washington D.C., May 19, 1992).

³ Charles William Maynes. (1998) “The Middle East in the Twenty-First Century”, *Middle East Journal* Cilt 52, Sayı1, ss. 9-16.

⁴ Richards, “Economic Imperatives”, 221; In Egypt, for example, unskilled real wages fallen by more than 40 percent after the mid-1980s. Richards, “Economic Imperatives”, 222; Ali R. Abotaleb. ((1999) “Middle East Economies: A Survey of Current Problems and Issues”, *MERIA Journal*, Cilt 3, Sayı 3, s.5. www.biu.ac.il/SOSC/besa/meria.html.

Kentlerin kıyısında küreselleşen fakirliğin beslediği yoksulluğa mahkum gençler, kendi ülkelerindeki elitlere ve dünyayı yönettiğine inandıkları süper güç ABD'ye karşı ezilmişlik duygusu ile düşmanlık besliyordu. 1948'de İsrail devletinin kurulmasını Birinci Nakbah (felaket) olarak tanımlayan Arapların son 50 yıldaki tarihlerinde petrol zenginliğinin mükafatlandığı birkaç ülkenin yüzünün gülmesi dışında olumlu gelişmeler olmamıştı. 1967 Savaşı'ndaki ağır kayıp, Körfez savaşı sonrasında ABD'nin Suudi Arabistan'da üstler kurması ve Irak'a uygulanan ambargo bir dizi felaketler olarak algılanmıştı. Laden de bu trajik tarihin yarattığı öfkenin bilinci ile Al-Jazeera Televizyonunda 7 Ekim 2001 tarihinde yaptığı konuşmada Müslümanların son 80 yıldır zillet ve zulüm altında olduğunu söyledi. Laden, 1917 yılında İngilizler tarafından kaleme alınan ve Filistin topraklarında bir İsrail devletinin kurulmasını destekleyen Balfour Deklarasyonu'na atıfta bulunuyordu. O günden bu güne Arapların felaketler ile karşı karşıya kaldığını anlatıyor ve Müslümanları kaderlerini değiştirmek için cihada çağırıyordu. Bu ülkelerdeki sorun sadece tarihi değil, sosyolojik ve siyasi idi. Çünkü bu ülkelerdeki elitler siyasi girdi talebinde bulunan yığınlara karşı kayıtsız kalıyor ve de eğitim ve kalkınma için gerekli reformları yapmıyorlardı. Sistemle çatışma içinde olanlar, siyasi özgürlüklerin sınırlı olduğu bu ülkelerde tepkilerini dile getirmek için meşru yöntemler ile örgütlenerek tepkilerini sisteme demokratik araçlar ile taşıyamıyorlardı.

Eğitim eksikliği ve uzlaşma kültürünün gelişmemesi nedeni ile tarihle ve sorunlar ile yüzleşmek ve onları çözümlemek mümkün olmamıştı. Bir çıkış yolu bulmak için yine tarihe ve geçmişe bakıyorlar ve sorunları çözemedikleri için öfkeleri büyüyordu. Ülkelerinde yönetimlere ve süper güce karşı meydan okumaya hazırlardı fakat nasıl meydan okuyacaklarını bilemiyorlardı. Radikal İslamcı hareketler onların, mevcut hükümetlere, elitlere ve süper güçlere karşı olan öfkelerini büyük ölçüde kullansa da, tüketemedi.

Düşüşe Geçen İslamcı Hareketler ve sonrası İslamcı hareketler 1990'lı yılların başında düşüşe geçmiş ve somut bir toplumsal ve siyasi proje sunamadıkları için adaletli bir sistem kuracaklarına inanan İslamcı gençleri hüsrana uğratmıştı. Mısır, Tunus gibi birçok Müslüman ülkede hükümetlerin İslamcılarını sindirmek için izlediği siyaset, İslamcı grupları sistemin kanunları ve ilkeleri ile uyumlu hareket etmeye zorlamıştı. Bazı gruplar siyasi arenadan çekilirken, sivil toplumdaki etkinliklerini artırdılar ve ekonomik alandaki yatırımlara hız verdiler. Böylece mevcut burjuvaziye paralel bir burjuvazi ve yeni aydınlar sınıfı yaratabildiler. Diğer gruplar ise, çok daha militan bir anlayışı benimseyerek yer altına çekildiler ve uluslararası İslami/İslamcı dayanışmayı güçlendirdiler. Onlar kentteki yoksul gençlerin ve proleterleşen aydınların ve orta sınıf mensuplarının ezilmişliğinin farkındaydılar. Zaten bu nedenle İslamcı hareket, hem Türkiye'de hem de Mısır ve Ürdün gibi Arap ülkelerinde, 1980'li yıllarda kırsal ve taşralı kökenini aşarak,

yeni kentleşen genç orta sınıflardan, proleterleşen aydınlardan ve orta sınıflardan, hükümetler ile sorunu olan hoşnutsuz gruplardan destek bulmaya başlamıştı.

Batıya Ulaşamama Hüsranı

Küreselleşmenin geleneksel sosyal güvenlik yapılarını (örneğin: devlet sektöründe istihdam, aile dayanışması) yıkması gibi olumsuz sonuçları, bölgesel çatışmaların (örneğin, İsrail-Filistin ve Keşmir sorunları) sona erdirilememesi, giderek zenginleştiği düşünülen Batıya ulaşamama hüsranı, medyanın hayal gücünü demokratikleştirerek doyurulması zor istekler yarattığı buhranlı gençlik ve tarihi travmaların gölgesi bir grup genç giderek radikalleştiriyordu. Bu nedenle militanlaşan “sessiz” İslamcılar, sistem ile ve uluslararası düzenle işbirliği yapmayacaklardı, öfkeyi örgütleyeceklerdi. Seslerini çok çarpıcı bir biçimde duyurmayaya karar vermişlerdi. Bu ihtimal bölgedeki seyahatlerimde hep aklımı meşgul etti. Usama Bin Ladin’in El Kaide örgütü de bu çatışma potansiyelini bir projeye dönüştürerek güçlü bir uluslar-üstü terör şebekesi yarattı.

Yeni güvenlik yaklaşımının üzerine durması gereken önemli bir husus; Ortadoğu, Asya gibi kıt kaynaklar için rekabet eden insan sayısının arttığı bu bölgelerde yaşanan ve algılanan yoksulluk ve adaletsizliğin patlamalara dönüşeceği ve de bu olası patlamaların, küreselleşen sistemde, kendi coğrafi konumunu aşarak diğer bölgelere yayılacağıdır.

Sanal saldırı ve savunma sistemleri

Üzerine durulacak diğer bir gelişme ise bilgisayar teknolojisinin küreselleşmesi ve geniş kitlelerin kullanımına sunulması ile ortaya çıkan sanal-terörizm idi. Birbirine bağımlı entegre sistemlerden oluşan yeni dünyada bilgisayar sistemlerine yapılacak bir virüs ve benzeri bir sanal saldırıyla normal hayat akışını bozmak ve savunma sistemlerine zarar vermek çok kolaydı. Küreselleşen terör şebekeleri bu tür sanal saldırıları kullanabilir ve yaptıkları eylemin çapını dramatik boyutlara taşıyabilirlerdi.

Kabadayı Devletler

Yeni paradigmanın göz önüne alması gereken diğer bir unsur ise “Kabadayı Devletler” olarak tanımlanan ülkelerdir. Kuzey Kore, Irak, Libya, İran Sudan, Suriye Taliban kontrolündeki Afganistan uluslararası sistemden izole edilmiş ve ekonomik yaptırımlar ile karşı karşıya kalmış ülkeler. Uluslararası sistemden dışlanmış oldukları için bu sistemin normları dışında hareket edebiliyorlar. Bu devletlerden Kuzey Kore ve İran nükleer silaha veya bunu üretecek kapasiteye sahip. Irak kimyevi ve biyolojik silah üretebiliyor. Bu ülkeler, iddialara göre, birçok radikal ve terörist grupları ülkelerinde barındırıyor ve bunlara lojistik destek sağlıyorlar. Terör örgütleriyle işbirliği içinde uyuşturucu ticareti yapan bu ülkelerden

bazılarında uyuşturucudan gelen gelirle beslenen diktatörler ve yandaşları halkın nefretine rağmen iktidarda kalabiliyor.

Kabadayı devletlerden bazıları, Irak gibi, Soğuk Savaş öncesi ABD'nin müttefiki bir ülke idi. Irak'ın Kuveyt'i işgalini takip eden Körfez Savaşı sonrasında Irak uluslararası sistemden dışlandı ve ambargo ile karşılaştı. Ambargo yüz binlerce çocuğun ölümüne ve binlerce insanın yoksulluk içinde yaşamasına yol açtı. Bu da Orta Doğu ülkelerinde ABD karşıtı duyguları besledi ve nefrete dönüştürdü.

Yine eski bir ABD müttefiki olan Pakistan Soğuk Savaş sonrasında eski önemini kaybederken, Sovyetlerin eski müttefiki Hindistan önem kazandı. Pakistan, Hindistan'a misilleme olarak nükleer silah denemesi yapması üzerine ekonomik yaptırımlar ile karşılaştı ve yalnız bırakıldı. Bu duruma karşı Pakistan yeni güç alanları oluşturma ihtiyacı duydu. Talibanı oluşturan medrese talebelerinin dini ve silahlı eğitimde anahtar rol oynadı. Orta Asya'ya açılan stratejik bir koridor olan Afganistan'ı kontrol etmek için Taliban'ın güçlenmesine yardım etti. Dolayısıyla güç dengelerindeki değişimler ve eski müttefiklerin dışlanması yeni kabadayı devletlerin ortaya çıkmasına yol açabiliyor.

Küresel Terör İttifakının Ortaya Çıkışı

Demografik bombanın bir ideal ve dava için ölmeye ve öldürmeye hazır insanlara dönüştüğü, bilgi ve beceri donanımına sahip diğer yandaşların teknolojiyi kullanarak terör eylemini çok daha etkin kılacak kapasiteye sahip olması, bu tür bir örgütlenmeye finansman kaynaklar bulmak için organize suç çeteleri ile işbirliği yapması ve dünyadan dışlanmış Sudan, Kuzey Kore, Irak, Taliban yönetimindeki Afganistan gibi "kabadayı devletler" in istihbarat, silah ve lojistik desteği ile güçlenmesi, 21'inci yüzyılın kabusu olmalıydı. İşte böyle çok boyutlu bir küresel terör ittifakı gelişebilirdi.

Bu ittifaka radikal İslamcı gruplar (Al-kaida⁵, İslami Cihat gibi) dava adına katılırken, Rus Mafyası para ve uyuşturucu baronları para için nükleer ve biyolojik silahları temin edebilirdi.

Acımasız ve Kurlsız

Bu oluşum, sürekli kendini yenileyebilir ve gelişmelere bağlı olarak yeni müttefikler ve kaynaklar bulabilirdi. Seçeceği silahlar ve saldırı yöntemleri son derece acımasız ve kurlsız olabilirdi. Bir gün metroda sinir gazı kullanırken, diğer bir gün bir nükleer santralde kaza süsü verilen bir sızıntı ve diğer bir gün ise ekonomik ve askeri birimlerin vurulması gibi.

Bu tür terör sadece askeri değil, sivil hedefleri de seçecektir. Gerçek hedeflerin yanı sıra, imajlara da saldıracaktır. Tıpkı 11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ti-

⁵ Al-Kaida ile ilgili bilgi için bkz: Rania Al-Shirawi tarafından hazırlanan *Special Policy Forum report*. [www. Washingtoninstitute.org](http://www.Washingtoninstitute.org).

caret Merkezi ve Pentagon'a yönelik saldırılarda sivillerin katledilmesi pahasına, Amerika rüyasını ve süper güç imajını oluşturan sembollerin yok edilmesi gibi... Küresel kapitalizmin, finansman gücünün sembolü İkiz Kuleler, masum insanlar katledilerek, ortadan kaldırıldı. Dünyanın askeri beyni olarak görülen Pentagon'a büyük zarar verildi.

Yeni Savaşın Boyutları

Büyük ekonomik hasar ve binlerce sivil insanın hayatına mal olan 11 Eylül terör eylemine karşı ABD, NATO müttefiklerini seferber ederek misilleme yapmaya karar verdi. İlk vurulan ülke ise Afganistan. Düşman; iyi tanımlanmamış, kimliği tüm ayrıntıları ile belirlenmemiş, her an her yerde karşımıza çıkacak sinisi bir düşmana dönüşmüş küresel terör şebekesi. Batı karşıtı duygular, nefret ve çatışmalar ile güçlenmiş bu şebekenin lideri ve komuta kadroları bile kesin olarak belirlenmemiş. Zanlı ise, 1997'den beri ABD'ye cihat ilan etmiş Usama Bin Laden. ABD'nin başarılı hava harekatı ve sadece ABD değil, Rusya ve Hindistan'ın da takviyesi ile donanım kazandırılan Kuzey İttifakı'nın karada yürüttüğü operasyonlar sonucu Taliban yenilgiye uğratıldı. Fakat Laden halen sağ ve ölü olarak ele geçirilmedi.

Terörizmi bir strateji olarak benimseyen Laden, deneyimli ve tutkulu bir savaşçı. Rahat ve konforlu hayatını terk ederek, Sovyet işgalindeki Afganistan'ı Allah adına kurtarmak üzere Afgan dağlarında mücahit grupları örgütleyerek, CIA'nin yardımı, Pakistan istihbaratı ve Suudi Arabistan'ın para desteği ile silahlı mücadele yürüterek Sovyet ordusunun Afganistan'dan atılmasında rol oynadı. Daha sonra Irak'a karşı askeri operasyon yürüten ABD ve müttefiklerine cephe alan Laden, Körfez Savaşı sonrasında Suudi Arabistan'a yerleşen ABD askeri üstlerini yok etmek için ABD hedeflerine yönelik birçok terör eylemine destek vermiş ve arka çıkmış. Bu eylemlere (örneğin: 1996 yılında Suudi topraklarında ABD üstlerine yönelik saldırı, 1998'de Kenya ve Tanzanya'daki ABD Büyükelçiliklerine yapılan saldırı) verdiği desteğin çapı ve yöntemleri kesin deliller ile belirlenmese de, birçok delil Laden'i işaret ediyor. Daha sonra Laden'in 7 Ekim 2001 tarihinde Al-Jazeera televizyonundaki açıklamaları, Laden'in 11 Eylül'de İkiz Kulelerin vurulmasında, 1998 yılında Kenya ve Tanzanya'da ABD sefaletlerine yapılan saldırılarda rolü olduğu kuşkusunu destekledi. Laden kendi algıladığı adaletsiz dünyaya ve Müslümanları zillet altında yaşamaya mahkum eden siyasi ve ekonomik koşullara karşı açtığı savaşta yanına birçok Suudi vatandaşını çekebildi. 11 Eylül terör eylemini gerçekleştiren 19 intihar eylemcisinden 15'nin Suudi asıllı olması dikkat çekici. Ayrıca Suudi yetkililer ve birçok Suudi orta ve üst sınıf mensubu, ABD üstlerinden hoşnutsuzluklarını açık ve örtülü mesajlar ile duyurmaya başladılar.

Destekçileri: Hindistan, Çin, Rusya

“Uzun bir savaş” olacağı söylenen bu yeni savaşa destek vermek üzere NATO müttefiklerine katılanlar arasında İslamcılar ile sorunu olan Çin, Rusya ve Hindistan var.

Keşmir sorunu yüzünden Pakistan ile ihtilaf yaşayan Hindistan, Doğu Türkistan’da ayrılıkçı hareketler tehdidi algılayan Çin ve şeriat devleti kurmak isteyen Çeçenlerle çatışmalar yaşamış Rusya’da halklar da hükümetleri gibi “İslamcı teröre” karşı NATO’ya destek verebilir. Orta Asya’da yaşanan terör eylemlerine karşı güvenlik politikaları üzerinde çalışan Şanghay Beşlisi (Rusya, Çin, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan tarafından 1996 yılında kuruldu) terör karşıtı mücadelede NATO’nun yanında yer alıyor. Bu ülkelerde halklar da hükümetleri gibi terör karşıtı ittifaka destek verse bile, bu ülkelerdeki bazı marjinal grupları ve organize suç örgütleri ile bağlantısı olanları teröre karşı oluşturulan müttefiklerin yanında görmek yanıltıcı olabilir. Çünkü, yeni küresel terör şebekesi her türlü nefreti ve zaafı kullanabiliyor ve “düşmanı” içeriden vuruyor.

Yeni Savaşın İç Savaşı

İşte bu nedenle özellikle halkları Müslüman olan Pakistan ve birçok Ortadoğu ülkesinde, halklar ile hükümetler ABD’ye destek verme konusunda uzlaşma içinde değiller ve karşı karşıya gelebilir. Özbekistan ve Tacikistan başta olmak üzere, birçok Orta Asya ülkelerinde de Moskova’ya biat etmiş “Ruslaştırılmış” yöneticiler ile hem İslamcılar hem de milliyetçiler arasında gerilimler yaşanıyor. Dolayısıyla henüz boyutlarının ne olacağını bilmediğimiz yeni savaş ile birçok iç savaşın tetiğini çekilebilir ve statükolar sarsılabilir. Bu da Ortadoğu ve Asya’da yeni çatışmalara yol açabilir.

Halkların böylesine hareketlendiği dönemde, dünyanın muhtelif bölgelerindeki hükümetler, muhalif olarak tanımladıkları etnik, dini ve bölgesel unsurları baskı altına almak, hatta yok etmek için terör ortamının yarattığı hukuksuzluktan yararlanabilirler. Temel hak ve özgürlükleri güvenlik adına sınırlamaları sonucu muhalif grupları iyice radikalleştirebilir ve siyasi tepkilerini yer altında örgütle-yebilirler. Bu tür bir gelişme, çatışmaların çözümünün meşru ve demokratik platformlarda gerçekleşmesini önlediği için terörü besleyen unsurları sadece güçlendirir.

Amerika Birleşik Devletleri’nin teröre karşı savaşı, 11 Eylül Saldırısının Batı’da Müslüman karşıtı duyguları güçlendirmesi ile, etnik ve dini savaşlara dönüşebilir. Batı Avrupa’da yükselen aşırı sağ grupları destekleyen genç militanlar dini tepkiyi kullanarak bu ülkelerde yaşayan Müslüman ve Araplara karşı ırkçı saldırılara başvurabilir.

Bir anda kimin kime karşı savaştığı belli olmayan bir dünyada kaotik bir terör ortamında insanlık, yeni bir felaket ile karşı karşıya kalabilir.

Operasyonlar Dizisi

Yeni savaş ne belirli ülkeler ve orduları arasında bir sıcak çatışma, ne de iyi tanımlanmış askeri hedeflerin vurulduğu operasyonlar dizisi olarak cereyan edecek. İlk etapta Afganistan bombalanıyor ve Taliban yönetiminin yıkılması hedeflendi. Fakat operasyon genişleyebilir ve Al Kaida örgütünün kampları olduğu iddia edilen diğer ülkelerde belli hedefler bombalanabilir. Şu anda Yemen, Somali ve Irak operasyon yapılacak ülkeler olarak telaffuz edildi. Savaşın seyrini belirlemek kolay değil.

Ne zaman, nerede vuracağı belli olmayan bir görünmez düşman ittifakına karşı son derece dikkatli olmak için bilgi alma ve yayma özgürlüğü sınırlandırılabilir. Bu savaş, eski savaşlara kıyasla, çok daha fazla imaj kullanacak ve psikolojik tahribat üzerinden kazanımlar elde etmeye çalışacak. ABD’de ortaya çıkan biyolojik silah tehdidi psikolojik açıdan önemli zarar vermeye başladı bile.

Yeni Paradigma ve Yeni Politika

11 Eylül terör saldırısı güvenlik ve tehditleri belirleyen konvansiyon el savaş anlayışını kökünden değiştirdi. 21’inci yüzyılda savaşlar düzenli ordular arasında geçmeyecek. Orta Doğu, Asya ve Afrika bölgelerinde kıt kaynakların paylaşımından doğan çatışmalar, tarihi kökleri olan etnik ve dini gerimler, Kuzey-Güney çatışmasının derinleşmesi, ülkelerdeki fakir-zengin uçurumunun açılması, dünyadan dışlanmış kabadayı devletlerin terör gruplarını desteklemeleri yeni tehditleri belirleyecek. Bölgesel çatışmalar küreselleşme ile dünyanın bir çok bölgesini tehdit edebilecek.

Sadece askeri ve elektronik istihbarat yeni tehditleri anlamaya ve izlemeye yetmeyecek. İnsan boyutlu istihbarat toplamak gerekli olacak. Çatışma bölgelerindeki insanların ne istediği, ezilen insanların neler yapabileceği muhakkak araştırılmalı. Tarihi travmaların ne tür çatışmalar ve şiddet eylemlerine dönüşebileceği analiz edilmeli. Bu nedenle 21’inci yüzyıldaki güvenlik paradigması sosyoloji, antropoloji ve psikoloji gibi sosyal bilimlere kapsayan multi-disipliner bir anlayışa dayanmalıdır.

Terörizme karşı mücadele için izlenecek politikalar, insan faktörünü merkeze yerleştirmelidir. Gençlerin eğitimi, bilgi ve beceri ile donatımı son derece önemlidir. Ancak verilecek eğitim; özgür ortamlarda yetişen, eleştirel düşünebilen ve her düzeydeki anlaşmazlığı rasyonel yaklaşım ve müzakere yolu ile çözebilen insanları yetiştiremez ise terörü besleyen unsurları ortadan kaldırmaya yetmez. Özgürlük ortamı kadar, insanların adalet duygusunun incinmemesi ve de kıt kaynaklar için güvensiz bir ortamında hukuk dışı yöntemler ile rekabet etmeğe zorlanmamaları da önemlidir.

Sonuç: Terörle Mücadele

Usame bin Laden ve Al-Kaida örgütü küresel terörizmi iç cihada ve yerel İslami devrimlere yol açacak bir sürece dönüştürmeye çalışıyorlar. Laden İslam adına bir savaş açtığını iddia ediyor ve Müslüman kitlelerin buna inanması ve katılması için etkin propaganda yöntemleri kullanıyor. Müslüman halkların bu inancı destekleyip desteklemeyecekleri önemli ve henüz cevaplanmamış bir soru.

11 Eylül Saldırısı terörle mücadelede sadece teröristleri suçlu olarak görerek cezalandırmanın yeterli olmadığını ve teröre karşı bir savaş başlatmak gerektiğini gösterdi. Bu yeni anlayışla, Bush Yönetimi “teröre karşı savaş” başlattı. Teröre karşı savaşın anlamı orduların ordulara ve silahlı gruplara karşı saldırı düzenlemesi olarak tanımlanmıyor. Bu savaşın iktisadi, operasyon el ve sosyopsikolojik boyutları var. Bu boyutları tartışmadan terörist eylemler ile mücadele yöntemini seçen HAMAS hareketinin lideri Şeyh Ahmet Yasin’in bir kaç yıl önce bir mülakatta inanca ve imana atıfta bulunarak askeri teknolojinin yetersiz olduğunu dile getiren sözlerini hatırlatmalıyız: “İsrailliler aptal. İleri teknolojinin zafer getireceğine inanıyorlar. Şunu anlamıyor ki aramızdaki savaşı kararlılık ve iman gösteren kazanacak.” Şeyh Yasin’in sözlerini irdelersek, savaşlarının dilinin askerlerin alıştığı eski konseplerden farklı, yeni bir dil, yeni bir akıl yürütme, yeni araçlar kullandığını; ve de zafer ve yenilginin yeni parametrelerle tanımlandığını anlarız.

Bu savaşı bir dış bir tehdide karşı olarak tanımlamak yerine, tüm toplumu sürükleyecek bir iç sürece karşı olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. Bu tanım terörle mücadelede kamu oyunun çok önemli rol oynayacağını ve desteklerinin devamı için dini metinlerin doğru yorumlanması kadar, halkın adalet duygusunun incinmemesi de önemli olduğunu ortaya koyar.

Bu tür bir terörle mücadele fasit bir çember gibidir. Teröre karşı savaş terörü ortaya çıkaran faktörleri güçlendirerek daha fazla fakirlik, yeni mülteciler ve yerinden edilmiş insanlar, daha fazla hüsrân, nefret ve şiddeti üreterek terörü yaygınlaştırır ve güçlendirebilir. Şeyh Yasin’e göre teröre karşı savaş tıpkı cihadı yaşam tarzı olarak benimseyenler gibi bir yaşam tarzı olacaktır. Bu tür bir savaş Batı demokrasileri için, güvenlik ve özgürlüğe verilen önemin dengelenmesi testi olacaktır.

Bu tür bir terörle mücadelede ekonomik yardım, liderlerin halklarını doğru yönlendirmesi ve barışçı bir din anlayışını benimsetmek için aktif rol almaları önemlidir. Operasyon düzeyinde fazlasıyla askeri operasyonlara dayanmak yerine, seçilen özel hedeflere karşı operasyon düzenlenmesi tavsiye edilir. Aksi takdirde daha fazla fakirlik, göç ve çok boyutlu yıkıntılar şiddeti yaygınlaştıracaktır. Arapları ve Müslümanları teröre karşı mücadele de partner olarak kazanmak psikolojik açıdan son derece önemlidir. Terörü yaşam tarzı olarak seçmeyi engellemek için yoksulluk ve yoksunluk duygusunu, ezilmişlik ve adaletsiz

bir sistemde yaşıyor duygularını ortadan kaldıracak tedbirlerin alınması elzemdir.

Bu tür bir terörle mücadelede zafer terör saldırılarının önlenmesi olduğu kadar, demokratik ve refahı yüksek bir toplumda yaşayabilmek olarak tanımlanmalıdır.

Kaynakça

- Abootalebi, Ali R. (1999), "Middle East Economies: A Survey of Current Problems and Issues", *MERIA Journal*, Cilt.3, Sayı.3, ss.5.
www.biu.ac.il/SOSC/besa/meria.html.
- Charles, William Maynes. (1998), "The Middle East in the Twenty-First Century", *Middle East Journal*, Cilt.52, Sayı.1, ss.9-16.
- Larrabee, F. Stephen. Green, Jerrold. Lesser, Ian O and Zanin, Michele. (1998), *NATO's Mediterranean Initiative: Policy Issues and Dilemmas*, RAND Report MR-957-IMD, Santa Monica: RAND.
- Rania Al-Shirawi tarafından hazırlanan *Special Policy Forum report*. www.Washingtoninstitute.org.
- Richards, "Economic Imperatives", pp. 221.
- Richards, "Economic Imperatives", pp. 222.
- Tessler, Mark. (1992), "The Origins of Popular Support for Islamist Movements: A political Economy Analysis", *Paper presented at the Seminar on Political and Economic Islam*, Washington D.C., May 19.